

Sebestyén László (Budapest):
A magyar őstörténeti felfogás az 1100.
évfordulón⁵⁴

Vagy egy fél esztendeje került a kezembe Csokonainak egy 1802-ben, Kultsár István barátjához írott levele. A témánkat és bennünket is leginkább érintő részét hallgassák meg: „Egy dolog van Gebhardi magyar históriájában, ami engem úgy is mint magyart igen interesszál, hogy a magyarok csak azért vették fel őseiknek a hunnusokat, hogy a maguk nemzetének történetkönyveit az Atila fényes tetteivel felcsicsészthessék. Én azt tartom, hogy nemes nemzetem dicsőségének nevelésére Atila nem szükséges: de mégis úgy tartom, hogy Schlöser után, aki (én legalább úgy ítélek) egy a nemzeti részvétellel legteljesebb írók közül, megbántanak bennünket némely újabb, s az újításra viszketőbb német írók, amidőn azt akarják imígy, amúgy megvitatni, hogy a hunnusok és a magyarok nem egy nemzetből voltak... A németeknek minden erőssége csak tagadó, állítót benne egyet se láttam, nekünk pedig minden lerontott okaink mellett is megmarad kettő, ti. 1. hazai régi historikusaink, kik, ha nem régebbiek is Béla király nevetlen íródeákjánál, de történeteiket a régi (még a tatár pusztítás előtt meglévő) krónikáinkból szedték; és 2. egész nemzetünknek hagyománya, mely a legutolsó legírástudatlanabb parasztjainknál is megvan, amelyet ha históriai s antropológiai crisisre vészünk, talán a legcsalhatatlanabb bizonyosság, a dátumok nemlétében énelőttem a legtiszteletesebb.” Majd odébb: „Szokása szerint csak enyeleg és vagdalózik Schlöser, mikor azt mondja az éjszaki históriájában, hogy a magyaroknak csak annyi közük van a hunnusokhoz, mint a frankoknak a zsidókhöz. NB. Az öregúr csak olyan embere volt a magyaroknak, mint a franciáknak, melyet megmutatni nem volna nehéz.” (Csokonai a jellemzett németek közül Fischer, Spittler és Büsching nevét említi.)

Azon túl, hogy felfogásomnak tetszőek voltak e sorok, két okból is jelentősek: a Hunfalvy-korszak előtt íródtak, s az általános iskolázást megelőző időben tanúsítja velük egy magyar zseni a népben élő hagyomány meglétét. Ám, nézzük hamar Gebhardit. Munkáját (*Geschichte Ungarn in der allgemeinen Weltgeschichte*) már 1802-ben közreadta Hegyi József. „Akik a görög és deák krónikákhoz folyamodtak, midőn Atillára akadának, nemzetüket hunnok maradékanak kezdék állítani, hogy históriájokat Atilla cselekedeteivel ékesíthessék.” így Gebhardi, ahogy lényeglátóan jellemezte szemléletét költőnk. Van viszont e munkában néhány érdekes adat is.

Thunmann Jánost idézve például, hogy „már 750-ben voltak oly magyarok, akik Pannóniából Németországra rontanak”. Adat volna ez a korábbi ittlétre? Majd, hogy „a kazárok Bat-Baján volt tartományinak elfoglalása után, 680 táján a Tisza, Maros és Szamos vizei között állapotok meg”. Ehelyt mindenképpen a Nestor-krónika e soraira kell gondolnunk: „Majd a fehér ugrok jöttek és ők következtek a slovének földjén. Ezek az ugrok pedig Iraklij (Heraklius) császár idejében jeletek meg, aki karddal támadt Chozdroj perjsi (Chosroes perzsa) császárra.”

Az úgynevezett kettős honfoglalás elgondolásának a bizonyítékát kell itt látnunk, de mivel az árpádi magyarokat Nestor fekete ugróknak nevezi, e „kazárok” sokkal inkább magyarok kellett legyenek. Kazárok ugyanis nem következtek un. slovén földön. Emellett Fejér szerint a Volgán túli kazárokat és országrészüket hívták fehérnek s éppen az innenső

⁵⁴ *A Kilencedik (Tapolcai) Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai.* Ungarisch Historischer Verein Zürich, Budapest–Zürich, 1995. pp. 107–114. ISBN-963 85274 1 2 *Acta Historica Hungarica Turiciensia* IX. évf. 1. sz. <https://mek.oszk.hu/06700/06769/06769.pdf>

részt és népét feketének. A bizánciakat negyvenezer fős sereggel segítő kazárok keleten, a derbenti szoroson kellett lemenjenek a Kaukázus alatti egyesüléshez és támadáshoz, hogyan jöhettek, keveredhettek volna hát éppen ezek az igen távol lakók Kijev térségébe? Kézenfekvőbb a következtetés, hogy a jelentős hadi mozgásban, a kazár haderő távoli nagy lekötöttségében inkább a nyugatabbra tartózkodó magyarok élhettek a Nestor szerinti, ezúttal fehér ugrok a hunok, majd az avarok nyomán és példájára a Kárpát-medencébe való bevonulás lehetőségével. E nagyon is lehetséges tényhez megvilágító adat lehet a Képes Krónika állítása, hogy a második bejövétel 677-ben volt.

Hanem a Hunfalvy-iskola előtti külföldi munkák közül több is olyan vélekedéseket hangoztat, amelyeket mai tudósaink is mintegy készen kapva, általában szinte változatlanul ismételnének. Mert ezek igazak, helytállóak volnának? Korántsem, mert ezeket, így Schlöser állításait már a múlt század első felében erősen vitatták, s ami fontos, meggyőzően. Már emiatt is kézenfekvőnek látszik östörténetünkről innen vizsgálni, a fő értelmezésekben innen kiindulni, hiszen bizonyossá is vált, hogy néptörténetben, földrajzi terekben és nyelvi, nyelvészeti álláspontokban innen erednek azok az eltérések és elágazások, amelyek változatlanul problematikusak. Már a kezdeti értelmezésekkor tévesnek bizonyult kiindulások ismeretében most már kételkedés nélkül vállalni kellene a sok bizonyossággal erősített dél-kaukázusi eredet vizsgálatát is.

Különösen, hogy a magyarságra máig fel nem mért tragédiájú II. világháború után, főként az emigrációban, egy olyan történész és nyelvész nemzedék nőtt fel és munkálkodott, amelynek ebbeli eredményeit bűnös vétek volna elherdálódni hagyni, s közkinccsé nem tenni. Ne tévesszen meg, s mindenképpen ne bátortalanítson el senkit a változatlan elhallgatás és tagadás, – ezt különben már nem is érzik az ellenzők szükségesnek, oly magabiztosak – mert minden nagy dologban tudni kell egyenes igent és nemet mondani. Dolgozatom ebben a szellemben készült.

Á tévutak kezdeteinél

Nézzük mindenekelőtt Schlösert, a legfőbb sugalmazót, aki ismerte Anonymust, s nemzetközileg is úgy tudják róla a szakmában, hogy a jegyző elkeseredett ellenzéke volt. Legtöbb történészünk átvette tőle azt a véleményt, hogy a legrégebb latin források Ungária, Hungária neve, s nyomában európai elnevezéseink az orosz ugor, ugri szóból erednek. Ez azonban képtelenség, ha meggondoljuk, hogy az ó-orosz, a Nestor-krónikát csak a 12. századtól ismerheti a világ, azt viszont, hogy a hunok országának Hungária a neve, már Kr. u. 417-ben leírta Világkrónikájában, a megjelenéstől rendre olvasott Paulus Orosius katalán szerzetes. A középkorban nálunk is ismeretes e szerző, említi Kézai is. Akár éppen mára szóló okulásul, ne restelljük idézni Orosiust: „Pannónia európai ország, amit nemrég a hunok foglaltak el, és amit ez a nép saját nyelvén Hungáriának nevez.” Vagyis 1600 éve így neveznék ezt az országot, amelyben most mi is együtt vagyunk? Gondolom, nem kár e kitérőért!

Azt a nálunk is ismert, szinte refrénszerű szöveget, hogy a messzi keletről jövő népeket elnevezték hunnak, türknek, amíg közelebből meg nem ismerték őket, Schlöser állítja először. A legszívósabban megmaradt tévedése azonban az, hogy a magyarok a „finn világból”, az Uralból jöttek. Ebben Nestornak arra a mondatára épített, hogy „az ugorok megjövén kelet felől, átvergődtek a nagy hegyeken, melyek ugor hegyeknek nevezettek el...” Itt kétségtelenül a Kárpátokról szól a krónika, de a kelet felől nem a messzi Uralt jelenti, Nestor ugyanis később ezt is írja: „A Fekete-tenger északi oldalán van a Duna, és vannak a kaukázusi hegyek, amelyeket ugor hegyeknek neveznek.” E mondat fontosabb második felét halljuk oroszul is. „I kavkasijkya gory, reksze Ugor'skija.”

E cáfolatot egy Pozsonyban, 1827-ben megjelent munkából veszem: Abkunft der Magyaren, Schlöser in seinem Nestor. Szerzője G. P.-vel jelöli magát. A magabiztos professzort egyébként Anonymus is megtéveszthette, mert Moszkvától északra, Szuzdalon át vonultatja a magyarokat, olyan térségen át, amelyet csak később népesítettek be és neveztek el Szuzdálnak. A Taksony idejében beköltözött bolgárok izmaelitaként, III. Béla alatt is tevékeny szerepű pénzemberei téveszthették meg Anonymust is. Belevág Schlöser szemléletébe, hogy a baskírokat szintén finn eredetűnek gondolta.

Hatása igen erős Seilig Casselre is. A Berlinben 1848-ban kiadott „Magyarische Alterthümer”-je ezt jól tanúsítja, különösen Anonymus megítélésében: „A hun nevet nem ismeri, ahogyan Reginóból tanulta, a magyarok szkíták, Szkítiából jöttek, hogy Álmos Atilla leszármazottja.” Kísértetiesen a mai hazai hang. De általánosságban is: „Az Atilla-monda lehetetlen, hogy magyar talajon keletkezett volna. A két nép azonosítása nem hazai, átvett eredetű. Az Atilla-monda tartalma egy tanult, egy bibliai és egy német részre oszlik.” Íme, a hazai történetírás úgyszólván külföldi forgatókönyve. Abban is, „...hogyan birtokuk legitimitásának a látszatát adják, magukat örökösnek tekinthessék, hunoknak kellett lenniük. Atillától kellett származniuk. Maguk is nagy tisztességnek tekintették, ily nagy ősiséggel bírni.” Az ily módon koholt birtokjog nálunk ma is uralkodó álláspont. Még olyan kihívó fogalmazásban is, mint Kristó Gyuláé: „Tetszett Anonymus hiúságának, hogy magyar létére az Árpád-dinasztiát hozzákötheti Atillához.”

Feltűnő, hogy nem élnek történészeink az úgynevezett birtokjog elemzésekor a Nestor Krónika e szavaival: „Majd a fekete ugrok mentek Kijev mellett, később, Oleg idejében elűzték a frankokat és örökölték azt a földet.” Ha ezt a fogalmazást együtt értelmezzük Anonymus szavaival, hogy „...az orosz vezérek kérték Álmos vezért, hogy Pannóniába menjenek, amely előbb Atilla király földje volt”, azonnal összefüggést kell látnunk a nestori „örökölték” felfogással. Sőt, az orosz értesülésekre általában jobban odafigyelhetünk, amelyeknek igenis lehet valóságalapjuk, I. Endre kint-tartózkodása és házassága révén, de a későbbi, halicsi összefüggések miatt is. Az Igor ének például csak hunként említ bennünket, a halicsi harcok megéneklésekor.

Mielőtt teljessé válhatott volna nálunk a dél-kaukázusi és közel-keleti térség kikapcsolása a történeti érdeklődés köréből, meglepő módon két munka is tanúsítja az érzékeny figyelmet iránta. Gregor Dankovszky: „Der Völker Ungarischer Zunge”, Pozsony, 1827. című írása és Fejér György könyve „A kazárokról.” Pest, 1851.

De előbb az úttévesztésről: Reguly Antalt még ügybuzgalma, egyszerűsége, az északi régiók az ő számára való elsőrendű fontossága tartotta távol a déli irányú haza iránti érdeklődéstől. Szerintem igen csekély lehetett a történelmi műveltsége is. Tehetségét persze nem lehet és nem szabad kétségbe vonni. Kevés olyan ember van nálunk, aki rövid néhány év alatt a szakműveltség terén olyan hatásúvá válhatott, mint ő. Iskolát teremtett, katedrák biztos megülői visszhangozzák tételeit. Hite szerint „...hol a nyelv rokon, ott a népnek is, mely azt beszéli, rokonnak kell lennie... ha itt nem találunk rokont,” – a finnugoroknál – „azt másutt nem fogjuk megtalálni” – írja. De ami tévútra vitte: „A Kaukázus népei és a magyar közt sem gondolhatunk rokonságra, minekutána annyi tudósok vizsgálatai, újonnan Sjögren, ki a magyar nyelvet ugyan tanulta és ösmeri, legkevesebb nyomait sem találta e rokonságnak, és még meddig akarunk ily homályos utak után nézni, rokonságunk ily árnyékain építeni.” (Anders Johann Sjögren finn történész és nyelvész: Ueber die finnische Sprache und Ihre Literatur. 1821.)

Ámulva olvasom Reguly leveleinek nagy jövőjüvé vált fejtegetéseit. Bevallom, nem tudtam, hogy már tőle erednek. „Nem lehetne a mostani, zürjén kimondás utáni Jogra a régi Jugrával egy név, valamint talán a vogulok tulajdonneve mansi, gyökere a magyar névnek? A vogulok zürjén szomszédjuktól Jogra nevet viselnek, ez elevenen emlékeztet a régi Ugor

vagy Jugor névre: legalább az orosz, kinek „ö” hangja nincsen, ezt csak így mondhatja ki.” E feltevésekből is forgatókönyv vált volna? Igen, a magyar nyelvészeté.

Még egy keveset Regulyból, ezúttal főként az általa hivatkozott Christian Frahn miatt, aki Gosztanyi Kálmán közlése szerint „De Chazaris” című, 1822-ben Szentpéterváron megjelent munkájában arról az igen nagy horderejű felismeréséről is szólt, hogy a bizánci szerzők, – a császárok is – „...ha a magyarokról írnak, nevüket mindig o+ü-vel, amely u-nak ejtendő és nem ü-vel, mint a türk nevűekét írják”. E jelöléskülönbség más-más népeket is jelent Gosztanyi szerint, az újak a türk, a keleti, valóban török nyelvű népeket, a régebbi, a türk, a nyugati, az eltérő szkíta nyelvű népeket jelöli. Ezek neve Gosztanyi szerint a szumír eredetű TUR+UK="nép-fia", "fianép" szó.

Tehát Reguly Antal: „Frahn, amelyeket Kazánban tartózkodása alatt ösmérni tanult, a finnokat a kazárok maradékának hiszi, és hogy a Volgabulgárok nagyjából finn népségekből állottak, arról az újabb kutatások nem hagynak kétséget.” Majd meglátjuk e vélekedés nyelvi okait.

Kézai gazdátlan öröksége

Szólnom kell egy különben kitűnő mai kezdeményezésről. Négykötetes kéziratos forog közkezen 30 fős szerkesztőgárda munkájának gyümölcseként. Bevezetés a magyar őstörténet kutatásának forrásaiba címmel. A szerkesztő vezetők: Hajdú Péter – Kristó Gyula – Róna-Tas András.

Forráskutatásuk földrajzi határai: Uráli–finnugor korszak: nagyjából a Kárpátok–Balti-tenger, Urál–Nyugat-Szibéria, Kazahsztán–Elő-Kaukázus és a Fekete-tenger által határolt terület. A Kárpát-medencét csak az avaroktól vontuk be munkánkba – írják a szerkesztők, gondolva arra, hogy az avar korban a honfoglalásig továbbelő esetleges korábbi régészeti kultúrák, illetve etnikumok említést kapjanak. Bizonyos források kimaradtak, jegyzik meg, például a keleten maradt magyarság. Szomorúan meglepő közlés!

A kéziratos szövegéből idézett sorokra talán megvilágító válasz lehet Róna-Tas szerkesztő előszavának e néhány mondata: „Az elmúlt időszakban – őstörténetünk egészét vagy részét érintően új elmélet látott napvilágot. Ezek egy része a tudományon belül keletkezett, másrésztük a tudományon kívüli dilettantizmus terméke volt.”

Ez eléggé homályos és rejtezkedő stílusú fogalmazásban „az új elmélet” feltehetően a dél-kaukázusi térség, a mezopotámiai ókor megvilágítására, magyar szempontú vizsgálatára irányulhatott. Ha nem így volna, talán a szegedi csoport forráskutatása kiterjedne a dél-kaukázusi térségre is, sőt a Kárpát-medencei forrásanyag legalább a szarmata, jazig, hun időket is felölelné. Persze, ha a magyar múlt volna a kutatás célja, és nem a finnugor korszak, ezek nem maradhatnának ki. Ha pedig a tudós szerkesztők a jogász Regulyra, a jogász–közgazdász Hunfalvyra is gondoltak volna, e nem tanult nyelvészekre, talán nem fitymálódtnának a dilettantizmus termékeire célozgatva.

Lássuk végre a meglepetést, hogy a Pozsonyi Akadémia egy görög tanára már 1827-ben könyvet ad ki, hogy magyar törzsneveket bizonyíthasson a Zagrosz-hegységben, s az Eufrátesz vonalától a Káspi-tenger délkeleti öbléig. Forrásanyaga Strabon Geográfiája és Ptolemaiosz térképének 1533-beli baseli kiadása. A Keszi törzs nevére, amelyet először említ, Fehér Mátyás Jenő is rábukkant Perzsia délnyugati vidékén (M. Tört. Szle., 1972.). Bizonyítja Dankovszky a Magyar, a Tarján, a Kürtgyarmat törzs nevének meglétét is. Említ Megere (magyar) és Závár (sabar, sabír) nevű várost az akkori örmény térségben. Róna-Tasék „tudományon belüli” szaktekintélyei talán nem kellene hátat fordítsanak e térségnek, ha másért nem, Konstantin császár szabortoi asfaloi nevű magyar néprészének, s további sorsának kutatásáért. Nem is olyan légből kapott igény ez. Bartholomaeus Anglicus (1220–1240) és Vincent de Beauvais (1190–1264) 13. századi enciklopédisták már állították azt,

hogya a magyarok eredeti hazája Külső-Szíriában volt. Ez Macartney professzor közlése, mondván, hogy külföldi források szerint a magyarok eredetileg a Kaukázustól délre laktak, a Kappadókia és Kolchis közötti térségben. Mint majd látjuk, ezt Fejér György is mindennapos természetességgel állítja, bár forrást sajnos nem közöl. A kazárok nyelvéről szólva viszont megjegyzi: „Mind a Bulen Philer (bolgár), mind a hun és magyar nép Syro-Kaldeai (pontusi) volt, hol Magóg nyelve közkeletben, csupán szójárásban különbözött.”

Ami az említett kappadókiai lakhelyet illeti, Endrey Antal idézi Herodotost, aki szerint a görögök az itteni népeket nevezték szíriaiaknak. A Külső-Szíria megnevezés így módon korántsem képtelenség. (E. A.: A magyarok eredete, Melbourne, 1982.)

Nekünk magyaroknak azonban Kézai Simon mester krónikája a legfontosabb kútfőnk e térség magyar múltbeli fontosságának a felismerésére és kutatásának múlthatatlan szükségességére, Idézzük is bizonyágképpen ehhez a ránk örökül hagyott és útjelzőnek számító mondatait: „Menróth óriás (Nemróth változatban is a középkorban Nimród neve), ki a nyelvek megkezdődött összezavarodása után Eviláth földjére mene, melyet ez időben Persia tartományának neveznek, és ott nejétől Eneth-től két fiat nemze, Hunort tudniillik és Mogort, kiktől a hunok vagy magyarok származtak. De mivel Menróth óriásnak Enethen kívül, mint tudjuk, több neje is volt, kiktől Hunoron és Mogoron kívül több fiakat és leányokat is nemzett, ezen fiai és maradékaik Persia tartományát lakják, termetre és színre hasonlítanak a hunokhoz, csakhogy kissé különböznek a beszédben, mint a szászok és a thüringek.”

Ezeket az állításokat minden Kézai (1282) után írott krónikánk átvette, a mester hun történetével együtt. Azt pedig a kutatás kétségen kívül bizonyította, hogy ez az eredetmagyarázat ősi magyar hagyományon alapszik, s noha van bibliai párhuzamossága, leglényegesebb állításai inkább babiloni pogány mítoszokban gyökereznek. Az úgynevezett Eviláth földjét egy Kr. után 500-ban írott Keresztény Topográfia című munka is egyenesen Hunniának nevezi. Számos történelmi emlékezés szól e térségből Menróthról (Nimródról) is, utódairól azonban egyedül a magyar huntörténet. Mint láttuk még olyan kiterjesztéssel is, hogy némi nyelvjárásbeli eltéréssel rokon népek is származtak ez „ősapa” nyomán, ami meg is felelhet a valóságnak a hun-szkita népek és nyelvek változatosságára, a mi témánkban talán még a kazár–magyar kapcsolódásra is gondolva.

Ide tartozhat, hogy feltűnő Hérodotosz Kürosz-történetének a mítoszbéli hasonlósága a mi Álmos-mondánkkal ebből a régióból. Ezúttal a méd király álmodja Mandané nevű lányáról, hogy öléből forrás fakadt és ez a forrás elárasztotta országát, majd pedig Ázsiát. Ismétlődő álmában leánya öléből egész Ázsiát beárnyékoló szőlőtő fakad. E mítosz a hatalmassá vált perzsa Kürosz születését és az akkori Ázsia feletti hatalmát jövendőli és idézi fel.

A több adatért, így a 10. századi nyugati hadjáratokban általa háromszor is említett Csaba név miatt is nálunk nagyrabecsült bajor Aventinus ugyancsak Perzsiából (Khus földjéről) vezeti Maeotis földjére a magyarokat.

Sok adat keltheti fel a figyelmünket, Theophilactus Simokatta például, ahogyan a pártos I. Arsák Dara városát Média szomszédságában a mazarok egykori városaként említi, alapítása után 300 év múlva.

Padányi Dentumagariájában – s őt megelőzően Lukácsy Kristófnál – egymást érik a dél-kaukázusi magyar vonatkozások, főként ottani szabír múltunk bizonyítására. Ezeket nem is említve, hisz hozzáférhetők, azaz azért nem hagyható szó nélkül, hogy rá se hederítsenek történészeink Padányi elemzésére, hogy Lebédia mezopotámiai szó, hogy „asszúr” kormányzati, közigazgatási és katonai fogalmak, mint khasanu (kusán), szalat (zsolt, zulta), tartan (tarján), vezír (vezér), kudur (kádár), kundu (kende), zakánu (zakanos), pekhu (beké), harku (horka), csitar (csitár) stb. egytől-egyig megvannak a honfoglaláskori magyar

nyelvben, és ugyanolyan jelentéssel. Érdekesség, hogy Marquart szerint a múlt században a Levédiáknak, a rajta átfolyó vizek régiójának a neve, még Lepedika volt.

Jól felismerhető jelenség, hogy a szabar, szabir múlt, egyáltalán a Kaukázuson túli magyar lakozás lehetőségének a kutatása sem a finnugoristáknak, sem a turkológusoknak nem állt érdekében, mert egyrészt ellenkezett a felfogásukkal, másrészt leküzdhetetlen ellentétben állt saját bizonyításukkal, ti. a szerintük elfogadott nyelvhez tartozó nép tartózkodási helyével.

Még a turkológusok kevésbé érezhették ártalmasnak, mert a hunokat és a kazárokat egyaránt török eredetűnek tekintették és keletről vonultatták a Káspi-térségbe. Sőt, úgy vélték, például a kiváló tudós Thury József, hogy az Ektak–Altaj–Arany-hegyi havasoktól kiinduló törökökkel egyidőben tűntek fel a kazárok. Mint látni fogjuk, Fejér György szerint nem, mert Krisztus után a 2. században egészen másutt, Perzsia keleti határán tusakodtak a perzsákkal. Sok ellenkező adat idézhető a hunokról is. Csak három meglepőt lássunk ezekből. A Grúzia megtérése című Grúz (georgiai) krónika a hunokat honni nevükön (a -ni többesszámképző) a középkaukázusi Zanavban, a Kur folyó medencéjében már a Krisztus előtti 4. századbeli eseményekkel együtt említi. A krónika szavai szerint ezek a hunok az elő-ázsiai Chaldeából vándoroltak át a Kaukázusba.

Ptholemausnál a Kr. utáni 2. században Európai Sarmatia népei között a Boristhenes tájékán említetnek meg. Tyrusi Marinus (Kr. u. 80-100) Európa keleti szélén, vagyis akkori földrajzi fogalmak szerint a Don folyótól nyugatra ismerte őket.

A hun-magyar kapcsolatnak még a lehetőségét is elvitathatta az olyan érvelés, hogy a hunok keletebbre voltak, s így nem lehetett a magyarokkal közös tartózkodási helyük. Feltehetően ez okból nem tetszhetett Hunfalvynak Prokopius görög szerző 560-ban írt állítása, hogy a Maeotis partvidékén régi időktől fogva mindig hunok laktak királyok uralma alatt. Majd, hogy ezek egyikének két fia volt, Uturgur és Kuturgur, kik apjuk halála után a birodalmat megosztották, s fiataljaik egy szarvas nyomán haladva az utat felfedezték, s a Maeotison, ezen a gázlón fegyveresen átkeltek, és a gótokra törtek. Nem érintve most a szarvas-mondát, gróf Zichy Jenő kutató és híres kaukázusi, valamint távolkeleti expedíciószervezőnek vitázó sorait lássuk: „Hunfalvy végzetes tévedését az ő finn-ugor elméletével Prokopius adatának kicsinyítéséből származtatom. Ez az adat a hunokat vándorlás közti hosszabb megállapodásukban nem annyira az Urálhoz, ahol aránylag csak rövid ideig lehettek letelepedve, hanem főleg a Kaukázushoz kapcsolja. Prokopius adatainak rendkívüli jelentőséget tulajdonítok. Egybehangzik Jordanes és Ammianus Marcellinus állításaival.” E vitát az élezte ki, hogy Hunfalvy szerint Prokopius a régi és újabb időket egymással összezavarta, így az uturgurok és kuturgurok ősiségét. Az egykori történelmi felfogás máig ható és össze nem békített kettéválasztásának része van hun-kapcsolatunk áldatlan tagadásában ma is.

S még miket volt képes ez a Prokopius állítani?: „A hunok, akiket sabaroknak is neveznek...” (II. De bello Persica, p. 179, 180.) Csak így egyenesen. Országá négyszáz évvel későbbi császára, B. Konstantin a magyarokról írta lényegében ugyanezt: „Az egyik rész kelet felé, Perzsia vidékén telepedett le, s ezeket a turkok régi nevén mostanáig sabar-toi asfaloinak hívták.” E népnév pedig, különböző megfejtési kísérletei ellenére is, a Közel-Keletre irányít bennünket, még megbízható agyagtáblák régmúlt beli szövegei szerint is.

A kazárok és a kabarok nyelve

Fejér Györgynek „A kazárokról” című könyvéből (Pest, 1851) csupán néhány alapvető magállapítást, adatot lássunk. Ezek hitelességét, forrásértékűségét ezúttal nem vizsgálom, mintegy csupán a kíváncsok és leendő kutatási irány számára említem.

„Vannak tudósok, kik a magyarokat a kazár nép egyik Megere nevű nemzetsége ivadékainak hirdetik, így, legújabbán Kari Fridrik Neumann” (Völker des Südlichen Russland in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Leipzig, 1847). A Megere nemzetség újbóli említésekor Fejér „Megere felekezetétől” kifejezést használ. Törzset is érthetett ezen. Sok szerzőt sorol fel, mondván, mindegyikük így származtatja népüket.

Mirkond (Geschichte der Szeldschukischen) perzsa íróból így idéz: „Fehér hunok. A perzsáktól kiűzött a Kaukázus hegység napkeleti oldalánál, Ibériában telepedtek le, és a Kaspi-tenger partjára terjedtek, melyet Kazar-tengernek neveztek el. A kazárok neve Perzsiában Gyssr volt. Kazáriát állandóan Nagy Szkítiának nevezik.” Népük a Nestor-krónika soraiban is így bukkan fel: „A skufoktól (oroszul szkítáktól), mégpedig a kazároktól jövének, akiket bolgároknak neveznek.” A Kalevala-gyűjtő Lönnrot Illés szerint a pétervári kormányzásban nagy számban élő finneket, csudokat az oroszok szkítának nevezik. (Levél Hunfalvyhoz, 1862.) „A 3. sz. végén a kappadókiai Pontosból kiköltözött őseink kénytelenek voltak a Vaskapun túl lakhelyet engedni.” Csak így egyszerűen állítja ezt, mint már jeleztem. Összefügghetnek ezzel a Berbenti Krónika e sorai?: „Kb. 260 évvel Mohamed születése előtt (Kr. u. 310.) feltűnt mogul (Fejér mogort ír) népek egy csapata, északnyugatra terjeszkedett és Madzsar várost alapította.” Később Fejér: „A mogorokkal együtt harcoltak az arabok ellen.” Ugyancsak a Berbenti Krónika: „Egy idegen nép számos törzse, Gyssr (Karar, gazar) néven betört a lesgek lakóhelyére, akiket a perzsák az ország délnyugati részéből, Armenián át a Kaukázus felé űztek és tallannak neveztek.” Chorenei Mózes szerint országuk neve Lesgistán volt, s azonos a mai Dagestánnal.

Klaproth (Kaukasische Sprachen, Berlin, 1814.) több hun személynevet említ, olyan eltérésekkel, hogy Atila az Adila, Zolta, Szilta, de Uld, Ellák, Dingizik és más név is a hunnal egyezően hangzik, s megvan náluk. Ezt már Gróf Zichy Jenő kutatása is megerősíti. Talált itt Klaproth Hunéb, Hunzák községet. Álmos neve mint Ármus, Sarolta mint Zárolta él közöttük. Az itteni lezgek egyik töredékét máig is avarnak nevezik. Dagesztán egyik nagy bérce vidékének Hunság a neve. A Káspitól nyugatra a Kuma folyó partján van Nagy-Madsar, Kicsik-Madsar romja, majd két óra járásra egy tó, Madsar-szu (víz) s egy 60-80 verst hosszú, Madsar nevű folyó is. Arméniában ismeretes volt Hunor város (Hunoracerta). Ugyan miért kellett nálunk a Hunor nevet az onogurból kifejtetni? Mintha az onogur „perszonifikálódott” volna?

A kazár–magyar kapcsolat tényszerű megismerése a Párizsban élt s a Sorbonne-on kutató, tanító Gosztonyi Kálmán, elsősorban nyelvészeti, de történeti munkássága által is vált időszerűvé és fontossá. Ő úgy látja: „A magyar nyelv a szkíta-kazar válfajú hun, avar és más nyelvek eltűnése után a (hajdani) szkíta-kazar nyelvcsalád tagjaként a maga bőségében magányosan maradt meg. Az élő nyelvek közül – nézete szerint távolabbról, mint azt hittük, hiányt pótolva – mégis elsőbbséget a finn-ugor nyelveknek oldalági rokona. A magyarral egyező finnugor testrészsavak száma 11. Az ókori szumír testrésznevek ezredékek után, ami meglepő, 45-en egyeznek a magyar nyelv megfelelő szavával. (Többé-kevésbé valószínűleg a szkíta, kazár holt nyelvekben is ez így volt.)”

„A török nyelvi műveltségi szavak nem török, hanem korábbi, a magyart is megelőző nyelvekből ismeretesek, belőlük őstörténetet kivonni nem lehetséges.” Fontos megállapításai: „A szkíták nem Iránból, hanem Iránon át kerültek Kr. e. 1000 táján a Kaukázuson keresztül Európába.” „Ami a finneket illeti, ők Moszkváig is laktak.” (Dictionnaire d’etymologie sumerienne et grammairre comparée par Colman Gabriel Gostony, Paris, 1975.)

Érdekes, hogy a hantik tankönyvei szerint, dél-urali őshazájukat a 9. században hagyták el, mint mondják, a türkök támadása miatt. Mostani lakóhelyükre az Obhoz pedig a 11. században mentek. Mint mondják, törzseik egy része nyugatra költözött. Hősmondáik sziper néven gyakran szabír kardról és páncélról szólnak.

Jól megítélhető a kazár-magyar nyelv lehetséges kapcsolata a bizánci császár e közlése alapján is: „A kabarok megtanították a turkokat a kazár nyelvre és a mai napig azt a nyelvjárást használják, de emellett bírják a turkok másik nyelvét is.”

Hunfalvi Pál ezt így értelmezi: „Szokás e két nyelven csak két tájnyelvét (dialektust) érteni a magyarok: ámde idegenek előtt, milyenek a magyarra nézve Konstantin és forrásai, a tájnyelvek különbsége nem tetszik föl; az idegen nem képes a németnek vagy szlávnak tájnyelveit megkülönböztetni. Konstantin két különböző nyelvről hallott volt.” Nem tudott volna még Hunfalvy Bulcsuék és az erdélyi Gyula bizánci látogatásáról? Másként érthetetlen, hogy a császár fülére bízta a különbségtévést.

Arany János (Összes Művek X. kötet, Akad. K., Bp. 1965.): „Érdekes, amit egy görög író (Const. P.) a kozárokról feljegyzett: hogy ti. ezek között belső villongás ütven ki, egy részök a magyarokhoz menekült és éppen ezért kabarnak (kóbor) neveztetett, s hogy ez a magyarokat kazár nyelvre tanította, de beszélük úgymond a másik magyar nyelvet is. Látszik eszerint, hogy a kazár nyelv csak nyelvjárásiilag különbözhetett a magyartól.”

Gyórfy György (Krónikáink és a magyar őstörténet): „Ha ez az értesítés (a császáré) szó szerint nem is vehető, annyit bizonyossá tesz, hogy a magyar törzsszövetség egy részében török–magyar kétnyelvűséggel számolnunk kell, és ez az informátor előtt nem volt ismeretlen. A Karoldu („fekete menyét”) és a Saroldu („fehér menyét”) névpár tanúsága szerint pedig a magyarság vezető rétegének egy része a 10. század második felében még bolgár–török nyelven beszélt.” A mai Andreák, Brigitták, Beáták stb. divatnevei alapján mint ítélné majd nyelvünkről az utókor? Az idézett honfoglaláskori nevek sem bizonyíthatnak kétnyelvűséget. Elfogadhatóbb, hogy a kabarok magyar nyelvjárást beszéltek. E mellett jöhettek Árpádokkal törökül beszélők is, például a kumánok vagy éppen a Krím térségéből esetleg csatlakozó khorezmi zsoldosok közül. Ez azonban külön bizonyítást igényelne.

A kazár nyelvről Hunfalvy még azt is mondja: „A török szavak a kabarból kerültek a magyarba, Így a kabarok nyelve a csuvas–török volt. A kazárok is ilyen nyelvűek voltak, minélfogva a csuvasok az ő maradványaik.”

Ez a csuvas összefüggés több formában is felvetődik, de általában úgy, hogy ez a török nyelvnek az úgynevezett r-ező ága, s ezt beszéltek a bolgárok is. Thury József is kitér a témára, említi, hogy Rösler Róbert (különben krónikásaink nagy ellensége) a tatárokat a volt bolgárok utódainak tudja, s emiatt szerinte mindkét nép török nyelvű. Horworth, e vélekedés alapján is, már kijelenti, hogy a bolgár nép tehát török nyelvű és nemzetiségű volt. Ebből pedig az is világos, – mondja – hogy a hunok is török nyelvű és nemzetiségű nép voltak, mert hiszen a bolgár hun törzs. Ilyen egyszerű ez! Elegendő nyelvi adatok nélkül is, csupán spekulálni.

Mint idetartozó, különös figyelmet kell érdemeljen dr. Mészáros Gyula véleménye az úgynevezett csuvasos török nyelvről, annál is inkább, mert 1906 őszétől három évig kutatta a csuvaságot, illetve az ősmagyar múlt emlékeit a helyszínen, a csuvas földön. Úgy találta, hogy „...az óbolgár elemnek feltüntetett állítólagos ótörök elemek a törökség szótári anyagával semminemű közösséget nem tartanak. Ezek a csuvasban magyar nyelvű maradványok.”

Az úgynevezett Magna Hungáriából „...menekülő magyarok egy másik keleti ága baskurt név alatt eltörökösödve, ősi személy-, család- és nemzetségneveket hagyott hátra” – írja. Majd kijelenti: „...minden történelmi alapot nélkülöz a finnugor nyelvcsaládi csoport”. Mészáros e sorait, több fontos megállapításával egyetemben „A másfélezer esztendő magyar nemzet” című, New Yorkban megjelent könyvében olvashatjuk.

Moravcsik Gyula: „...bármiként értelmezik is a szöveget (a császáré), arról tanúskodik, hogy a magyarok a kabar csatlakozás révén kétnyelvűek voltak.”

Gosztonyi Kálmán: „A kabarok nyelvét (glotta) Konstantin császár nyomban nyelvjárásnak minősíti (dialektos). Egyéb alig is lehetett, hiszen hozzáteszi, hogy a két félen

kölcsönösen eltanulták a szólásukat a magyarokkal egyben, nyilván a császár idején. Egy emberöltő sem lett volna elég egy ősi korban egy valóban idegen nyelv eltanulására.”

Hazai munkáink a türk, türk, onogur, hunogur, ogur, ugor neveket keverve, mondhatni összevissza használják. Világos különböztetést, oknyomozó meghatározást egyedül Gosztonyinnál találhatunk. E vizsgálódásában szinte kapóra jöhetett számára Theophilaktos Simokatta közlése a türk kagánnak N. Jusztinos császárhoz írt leveléről. A levél beszámol egy nagy nép, a Fekete Til (Volga) mellett lakó ogórok (a második 'o' hosszú, ómega) súlyos tudományos problémát előidéző névátírásáról. Íme: „1826-ban Klaproth, 1878-ban pedig Horworth és nyomukban magyar történetírók a 6. századbéli ogórok nevét a 600 évvel később, a 12. században az orosz Nestornál felbukkanó ugor, ogor, ogr elnevezéssel egynek vették. Tévesen. Klaprothnak szüksége volt erre Deguignes mongol-elméletével szemben a saját kiterjesztett finnugor elmélete támogatására. Magyar történészek és nyelvészek pedig a magyar nép és nyelve származtatására egy elképzelt „ugor előnép” török leigázását kívánták valahol felmutatni. Maga a leigázási „ötlet” különben a szentpétervári Ariszt Kunyik orosz akadémikushoz is vezet, aki szerint az ugor eredetű magyarok a török érintkezés által lettek lovas nemzetté. Legalább is ebben Kunyikra hivatkozik Hunfalvy.

Különös, miként igyekszik hiteltelenné tenni az ogór nevű nép meglétét a turkológus felfogást képviselő Vámbéry: Miközben a nevet rosszul is idézi (jóllehet az ő idejében Nagy Géza és Munkácsy Bernát pontosan szól a névről), ezt írja: „Theophilactos Simokatta valami ogur (így!) népről szól, mely a Til (Itil, a Volga) mellett lakik és a türköktől legyőzetett. Azonban ilyen határozatlan és bizonytalan adatokat, nézetünk szerint, nem szabad tudományos elmélet bebizonyítására elfogadnunk.”

A hideg égövi ugorok nem lehettek azonosak a Kaukázus felett lakó ogórokkal, mondja Gosztonyi, és nem győzi hangsúlyozni, hogy a kaukázusi „unogur” helyett az „onogur” elnevezés törökösítő, önkényes olvasat, különösen, hogy az unogur tíz ugot jelentene. A korabeli forrásokból ilyen olvasat és jelentés nem olvasható ki.

Ha már Padányi „asszír” eredetű fogalmait, szavait említettük, s olyanként, amelyekről tudomást sem vesz a magyar történetírás, Gosztonyinnak is van megszívlelendő névfejtése. Ő úgy látja, hogy UGUR szumír jelentése kard. Az „unu.un” a lakóhely szumír szavának felel meg. UN+UGUR betű szerinti mása az unogurnak. Jelentése „(lakó-) hely+kard”. Ahány ember, annyi kard: „helye a kardnak”, harcosok lakóhelye. Az ungar-us, hungur-us stb. név csak az „unogur”-ból eredhet. Az onogur ellenkezik a felismeréssel, hogy a kazárok nem voltak törökök és magyar águknak sem volt igazi török néppel döntő kapcsolata.

Még a törzsnevekről: „utri-gur 'nap(-fényes)kard', kut-ri+gur 'hasító, vágó', 'keresztbe kard', sar-a-gur 'kertje, vagy összessége kardoknak'. Még annyit: „unug, a szumír Uruk városnak igazi szumír neve.”

Közelebb jöve a kazar-magyar nyelv nyomainak felderítésében, feltétlenül említeni kell Hatvani Turkoly Sámuel 1724-ben és 1725-ben Asztrahánból írott leveleit. Az időben ő katonaként ismerhette meg Oroszország déli területeit. „Most Krímben a tatár Chán protekciója alatt hét magyar faluk vannak, melyekben magyarul beszélnek – állítja. Én azon hét falukban voltam is, olyan ország pedig, ahol magyarul beszélnének, több nincsen a mi Magyarországnknál.” Tudósítását még csak úgy értékelték, hogy ezek a magyarul beszélők kazárok lehettek. Frahn szól is a menekülésükről: „...némelyek közülük a Kokas-hegy zugaiba vonultak.”

A titokzatos magyarok

A kazár és magyar nép kapcsolatának szemmel látható különösségére több külföldi tudós is figyelte már. Macartney szerint „figyelemre méltó tény, hogy ennek az egész időszaknak, – kb. a 7. század közepétől a 9. század végéig, ameddig a két nép együtt lehetett

– ellentétben a térség jelenségeivel, nincs feljegyzése, akár csak egyetlen fegyveres ütközésről is a kazárok és a magyarok között. Míg mindegyikük háborúba keveredett, bonyolódott, közvetlen vagy távolabbi szomszédaival.” Majd tovább: „eredetük és korai vándorlásuk már régóta zavarba ejtette a tudósokat... A finnek rokonaik, ... eredetileg nincsenek rokonságban a szteppék szláv és türk népeivel, amelyek közé kerültek. Egy etnikai kuriózum a magyarság, és az is maradt mind a mai napig.”

Marquartot (*Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge*, Leipzig, 1903.) a mindkét népre illesztett türk név foglalkoztatta. A kazárokat – úgy tudja – 765-ben nevezik utoljára turknak a bizánciak, a magyarokat először 839-ben vagy 840-ben. E szót szerinte az alánoktól kölcsönözhatték.

Jó megfigyelése: itt a magyarok saját nevét kell érteni, nem pedig olyan általános megnevezést, mint szemitát a zsidókra, latint a spanyolra stb. Erősíti e felismerést Konstantin császár, aki a kabarokkal, besenyőkkel együtt említve őket, csak rájuk mondja, hogy turkok. Miért teszi ezt, ha a besenyők a kabarok, kazárok törökök volnának? Illetve, reájuk ezt inkább rámondhatta volna, mint a magyarokra?

Turcea népet időszámításunk kezdetekor Plinius említ szarmata népek között, s ugyanígy Pomponius Méla.

Ephesusi János egyháztörténetében egy monda szól arról, hogy az iráni hegyekből három testvér 30 ezer szkítával Alánia területére érkezett az 500-as évek végén. Két testvért, Kazarigot és Bulgarioszt megnevezik. A harmadikat nem. Viszont hogy a monda szerint a Türk elnevezésű kapun jöttek át, Marquart úgy véli, ez lehetett, vagyis e türk szó a harmadik testvérnek, a magyarnak a neve. A három népnek ezt az együtt említését s egyben testvérként is szólva róluk, nyelvi tudósítások erősíteni látszanak. Gosztonyi Kálmán érintett nyelvrokonsági, azonos nyelvi magyarázatához, állításaihoz kétségtelen alapot szolgáltatnak. Ilyen arab tudósításokra gondolhatunk: Ibn Fozlan: „A kazárok nyelve a török és a perzsa nyelvtől különbözik, és egyetlen nép nyelvével sincs neki bármi közössége.”

„A kazárok a törökökhöz nem hasonlítanak.” Ibn-Haukal: „Az (igazi) kazárok nyelve a török és a perzsa nyelvtől merőben különbözik: az (ó-) bolgárok nyelve hasonló a kazárok nyelvéhez; a bartas nép más nyelvvvel él, mely különbözik az oroszok nyelve és a kazárok nyelvétől.” Abual-Cassin: „A bolgárok ugyanazt a nyelvet beszélik, mint a kazárok. A bartasok nyelve tőle különbözik.” (A bartas nép egyébként Horworth szerint is azonos a mai finnugor mordvin néppel.)

E tudósítások első forrása Ibn-Fozlan, Moktadir Billah kalifa tanúsága, aki a Hargira 309. évében (921-ben) kazár földön, a kazár kagán Volga-menti hűbéresénél, a bolgár királynál és a khovarezmiai törököknél járt.

A kazárokat már nem kérdezhetjük meg, bolgár véleményt pedig nem ismerünk. Továbbításuk helyett viszont történeti munkáink, könyveink és tanulmányaink általában hallgatnak.

Egy új szempontú kicsinyítőnk és befektetőnk

Ily sors jutott volna osztályrészül Artúr Koestler „A tizenharmadik törzs”, alcímében a Kazár birodalom és öröksége című könyvének is? Tény, hogy nem kapott szükséges visszhangot, s ami furcsább és elszomorítóbb is, magyar szemléletű és érdekű hozzászólást sem. Mivel írása a témánkba vág, szólásra kényszerít bennünket. Fordítása 1990-ben jelent meg Budapesten. Tudományosan nem különösebben értékes könyv, amit mi ez ideig elmondunk a kazárokról, az historiatudomány messzebbre látó, visszafelé az időben természetesen, és számunkra lényegesebb megállapításokat is tartalmaz.

Koestler könyvének legjellemzőbb indítéka és vonása az öröm, szinte az elragadtatás, hogy egy olyan jelentős birodalom, mint a kazár, zsidó vezetésű lehetett. Az viszont, hogy a

szerző Budapesten született, s emiatt közösséget érezne velünk, sajnos nem tapasztalható a munkájában. Sőt ellenkezőleg, amit persze ilyenféle idézetekkel igazolhatunk: „A magyarok hét hordából állottak...” Nézzük tovább: „Értesülünk Szt. Cirillnek, a szlávok apostolának félelmetes találkozásáról egy magyar hordával. Kazáriába vezető útján, 860-ban.” „Gyakran voltak távol, kirabolva messzi országokat. Ezt a kockázatos szokást megengedhették maguknak mindaddig, amíg csak kazár hűbéruraik és békés szlávok voltak közvetlen szomszédaik.” „A kazárok királyt adtak nekik, aki megalapította az első magyar dinasztiát. Néhány kazár törzs csatlakozott a magyarokhoz, és mélyrehatóan átformálta etnikai jellegüket.” „Bizonyos jelek szerint a szakadár kabar törzsek között, amelyek de facto átvették a magyar törzsek vezetését, voltak zsidók, vagy a judaizáló vallás hívei. Talán éppen a karaita, fundamentalista szekta hívei voltak.”

Vasziljev orosz szerzőre hivatkozva az amerikai Dunlopot így idézi: „A 10. században a magyar Taksony vezér ismeretlen számú kazárt hívott meg, hogy birtokán telepedjenek le. Igen valószínű, hogy a bevándorlók között meglehetősen számban kazár zsidók is voltak. Feltételezhetjük, hogy mind a kabarok, mind pedig a későbbi bevándorlók magukkal hozták hírneves kézműves mestereiket, és ezek tanították meg a magyarokat művészetükre.” „A kabar-kazárokat mint ügyes arany- és ezüstműveseket ismerték. Az eredetileg primitívebb magyarok ezt a jártasságot csak új hazájukban sajátították el tőlük.”

Egy helyütt minden átmenet nélkül László Gyuláról megjegyzi: „...történelmi magyarázatait óvatossággal kell kezelni.” Ugyan ki sugallhatta ezt neki, s éppen a leginkább magyar szemléletű tudósunkról?

A Szent István ellenében lázadó Gyuláról, szerinte: „mint várni lehet, kazár volt.” „Büszke a hitéhez, és visszautasította, hogy keresztény legyen” – úgymond.

Külön-külön nem is reagálva az idézetekre, annyit mindenképpen mondani kell, hogy a szovjet Artamanov, az amerikai Dunlop és a magyar Zakar András szerint zsidó államcsíny zajlott le Kazáriában. Először a 700-as évek végén, inkább csak egy úgynevezett zsidózó szekta került fölültre, akik nem a Talmud alapján állottak még. S éppen a 9. századi tényleges hatalomátvétel okozhatta a polgárháborút és az úgynevezett kabaroknak a kiválását. Emiatt nem is valószínű, hogy zsidó vallásúak lettek volna közöttük.

Tudni való, hogy a karaita szekta a babiloni-perzsa exilium körében fejlődött ki. Később iszlám áramlatok is befolyásolták. Első vezetőik általában mohamedán példákat követtek. Még érdekesebb és különös adat, hogy a zsidó elemet a Kaukázusban – fajlag már jóformán nem is, csak vallásilag – Szamária lakóinak egy ideszakadt része képviselte. A Krímben is nagy számban élő szamaritánusok lehetséges kutatása elképesztő távlatokat nyithat közel-keleti vizsgálódásokhoz is. Hírek szerint e népcsoportot Nagy Sándor egy prefektusának a megölése miatt költöztették át a Kaukázusba, és makedónokat telepítettek közéjük. Gyóni Mátyás, illetve Rosenbaum Manó írása igazíthat el e téren. Még annyit, hogy Szabriél-Obádja kazár udvarának talmudista zsidóvá tétele 863-ra tehető. Ez időben megy az erőszakos térítés miatt panaszos küldöttség III. Michael bizánci császárhoz, missziós segítséget kérve.

Egyébként Magyarország még ma is fennáll, a nagy birodalmú Kazáriát pedig már a 10. században megdöntötték. Oka az is lehet, hogy elsősorban mohamedán zsoldos katonákra támaszkodtak a vezetők, s nem is maradt a birodalomban a magyarok kiválása után csak 10-12 ezer mohamedán zsoldos és feltehetően 10 ezer barszil katona.

Arab tudósítások szerint viszont a magyarok, míg Levédiában laktak, 20 ezer katonával vonultak ki. Egyáltalán nem lehettek hát alárendelt, jelentéktelen szerepűek a kazárok mellett. Az pedig egyszerűen téves adat, hogy Taksony idejében kazárok jöttek volna be. Ezek bolgárok voltak.

A Cirill-legenda szerint a magyarok vezetője csókkal búcsúzott az apostoltól. Miért hát Koestler megbélyegző szavai? A kabarok csupán katonai segédnép voltak a magyarok

mellett. Ezért is volt a bolgár hadjáratban például Levente, Árpád-házi herceg a vezetőjük. A két nép, illetve a kabarok és a magyarok közötti műveltségi és egyéb értékkülönbség teljességgel alaptalan dicsekvés. Mi szüksége volt erre a szerzőnek? Az ember nem tud szabadulni attól a gondolattól, hogy e mű állításai és szelleme szerint itt nem is a magyarok foglaltak országot, ők csak az alárendelt segédnép lehettek. Ugyan, Koestler úr!

Dentumagyaría

Pusztán a tisztességadás okából is említést kell tenni végezetül Padányi Viktor elgondolásáról, ő a szabír és az onogur népcsoportok szövetségéből, vérszerződéséből eredeztette és látta a honfoglalás népét.

Abban feltétlenül igaza van, amit Al-Tabari is állít, hogy amikor a Kaukázustól délre, Al-Laksz környékén harcok voltak az arabokkal, valóságos karavánok, 50 ezer főre tehető népcsoportok vonultak északra menekülésszerűen, s az is elfogadható, valószínű is, hogy Dentumagyariát ezek a menekülők alapították. A magyar történettudomány adós még a mély főhajtással azért, hogy bizánci és arab források nyomán felleltesse Padányi Upas ibn Madár, Magyar nembéli Upas személyét. Végre egy adat, egy személy, egy konkrét hely a Lebédia előtti magyar történelemből. Mint tudjuk, az arab Marwant hadseregével áll szemben 737 és 740 között ez a szabír felkelő csoport. Végre magyar történész is felfigyel a szabír jelenlétre Yazid ibn-Usaydnak, Arménia helytartójává való kinevezése idején, a 700-as évek közepén. A kalifa parancsára kazár hercegnőt is vesz feleségül. Mindenesetre a császár által említett régi nevű, szabír nevű turkok, magyarok már ez időben is ott vannak délen, tehát az elszakadás sem a 9. században történhetett. Ezt eddig csak Marquart Streifzüge-jéből tudtuk.

Padányi koncepciója, hogy a szabírok, Dentumagyaría népe eleve függetlenek és önállóak voltak a kazárok mellett, nem vonható kétségbe, hiszen szabíron a régi néven nevezett népet értjük, s a kazárok melletti szerepükön, helyzetükön sem érthetünk mást, mint ami tanulmányunk állításaiban, elemzéseiben benne volt, s a magyarok eszerint sem voltak alárendelt helyzetben!

Padányinak is megvan a nyelvi alátámasztása, a Mezopotámiából, a dél-kaukázusi térségből hozott szkítának mondható nyelv, mint a szabír nevű nép anyanyelve. Teljes pontosan ezt ő így fogalmazza: „A magyar nyelv egész szerkezete és ősi szókincsének egész széles alapja délkaukázusi szumír.” Egybehangzóan erősítheti e nézetet a főként Gosztonyi által képviselt tudomány, hogy szkíta-magyar nyelvű nép él ma a Kárpát-medencében. Aminthogy a középkorban általánosan, szkíta nyelvnek tartották és írták nyelvünket. Nem ellenkezik ezzel a história sem. Utóvégre a történelem szintjére birodalomszervezőként eljutott kazárok a szabírokkal – ekkor ők alkották a kazár törzsszövetség magvát – és hunyorokkal voltak együtt, s hogy névadóként melyik képviselte az új egységet, ez a vezető csoportok döntésén múlhatott.

A szkíta, hun-féle népek nyelvére, illetve együvé tartozásukra igen mérvadó forrásaink vannak. Íme Strabon: „Ária kiterjedt Médiának és Perzsiának egy részére, úgy szinte Bactriának és Sogdiának déli részére, és az itt lakók mindnyájan egy nyelvet beszéltek, csak kevés különbséggel.” (A görögök Áriát nevezték Médiának.)

Nagy Sándor így figyelmezteti katonáit: „A sogdok, dahák, szakák, masszagéták saját joghatóságuk alatt vannak együtt, de ha a mi hátunkat látják, akkor üldöznek bennünket, azok ugyanis egy nemzethez tartoznak.”

Padányihoz hasonlóan, ha nem is hozzá fogható szuverenitással és szinten, s vele korántsem ellentétben e tanulmánynak is célja a magyar régmúlt, a magyar őstörténet feltárása, megismerése és megismertetése. E törekvésemben szorososan kapcsolódtam az eddigi hazai álláspontokhoz, nehogy egy merőben más és az eddigiektől független, s ílymódon kevésbé hasznosítható eredményhez jussak.